

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

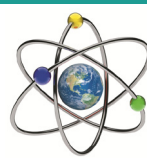
№10(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 480 sahifa,
9-oktyabr, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

Informatika ta'limida gamifikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	10
Xalikov Akbar Tilovberdiyevich	
Terminologik kompetensiya bo'lajak shifokor kasbiy kompetentligining komponenti sifatida	14
Namazova Munavvar Oltibekovna	
Alisher Navoiy merosi asosida ota-onalarning pedagogik kompetentligini rivojlantirish	17
Rashidov Javohir Akram o'g'li	
Negotiating Communicative Power and Social Hierarchy in English and Uzbek Literary Discourse: A Comparative Pragmalinguistic Study	22
Nodirabegim Xonturaeva	
STEM yondashuvi asosida o'quvchilarda robototexnika ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-pedagogik jihatlarini	31
Nasimova Hikoyat Nosirovna	
O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	37
Po'latova Barno Raximjon qizi	
Ingliz va o'zbek o'rta asrlar adabiyotining shakllanishi va taraqqiyot omillari: qiyosiy-tipologik tahlil	41
Atanazarova Shoxida Baxramovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy qadriyatlarni sel texnologiyasi asosida shakllantirishning metodik imkoniyatlari	47
Normurotova Aziza Karim qizi	
Tarjimonlik kompetensiyalarini rivojlantirish	52
Karayeva Karima Nabiyevna	
Ixtisoslik modullari asosida bo'lajak logopedlarning diagnostik-korreksion kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	57
Sarimsoqova Maftuna Obidjon qizi	
O'smir yoshdagi o'quvchilarda internet tobeligining psixologik omillari va uni bartaraf etish yo'llari	61
Toshpo'latova Nodira Xudjamurodovna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalarga ta'lim berishning psixologik asoslari	65
Jumanova Nasiba Sherboyevna	
Kasbiy ta'limda "media va axborot savodxonligi" fanini o'qitishda o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	69
Shomirzayev Baxtiyor Nazarovich	
O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	74
Po'latova Barno Raximjon qizi	
Blended-learning modeli asosida iqtisodiyot fanining o'quv samaradorligini oshirish va o'quv natijalarining sifatini baholash	78
Abdimurodova Luiza Abdimurod qizi	
Tpack modeli asosidagi mashqlar tizimi orqali talabalarning lingvokognitiv kompetensiyasini rivojlantirish ...	85
Allamuratov G'ofur Ashurovich	
Periphrasis as a Mechanism of Secondary Nomination in English And Uzbek: a Comparative Linguo-Semantic Study	90
Fazilov Odil	
Fizika ta'limida STEAM yondashuvi asosida barqaror rivojlanish kompetensiyalarini shakllantirish	97
Omonova Sitara Zafar qizi	
Raqamli ta'lim muhitida generativ sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish orqali pedagoglarning raqamli kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	102
Rizayeva Sanobar Davlataliyevna	

Oliy ta'lim professor-o'qituvchilarining kasbiy rivojlanish sinergetik ekotizimini adaptiv transformatsiyalash mexanizmlari.....	108
Supiyeva Buxolida Abduvaliyevna	
Rahbar kadrlarning boshqaruv kompetensiyalarini baholashda psixologik-intellektual o'yin texnologiyalaridan foydalanish	113
To'raxo'jayeva Ra'no Rustam qizi	
Matn bilan ishlashning zamonaviy texnologiyalari (10-sinf ona tili darslari misolida)	118
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Развитие познавательной активности учащихся 6 классов госпитальной школы в процессе самостоятельной работы по ботанике с использованием ИКТ	124
Баходирова Камола Комиловна, Хошимова Гулзода Ойбековна, Рустамова Нозима Фазлиддиновна	
Развитие медиаменталитета студентов в условиях интеграции искусственного интеллекта и витатенных образовательных технологий: модель, методы и критерии оценки.....	130
Рустамова Нодира Рустамовна	
O'quvchilarning aqliy mehnat kompetensiyasini rivojlantirishda tafakkur operatsiyalarining o'rni	137
Eshmonov Moxirjon Baxtiyor o'g'li	
Yosh bokschilarni tezlik reaksiya dinamikasini rivojlantirish mexanizmlari	140
Malikzoda Abdulatif Abdubannon o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarning ijtimoiy moslashuvini shakllantirishda pedagog-tarbiyachining roli	148
Rahmonqulova Xolida Bosimovna	
10–12 yoshli futbolchilarda aerobik chidamlilikni rivojlantirishda maxsus suzish mashqlari kompleksining ilmiy-metodik asoslari	152
Akromov Shoxrux Jamshid o'g'li	
Fikr tarbiyasiga oid nazariy yondashuvlar, konsepsiyalar va metodologik mexanizmlar	159
Ismoilova Gulrux Ulug'bekovna	
Milliy identiklikning nazariy-konseptual asoslari va jamiyat taraqqiyotidagi ijtimoiy-falsafiy ahamiyati	163
Salimov Doniyor Musurmonovich	
Authentic Materials in Preschool English Teaching	169
Eshboeva Durdona Alisher qizi	
Elektron o'quv adabiyotlarni yaratish metodikasi.....	174
Adasheva Mavludaxon Umataliyevna	
Axborot-ta'lim resurslaridan foydalanishning zamonaviy metod va yondashuvlari: "resurs - metod - natija" modeli.....	180
Alijonova Shahnozaxon Kozimjon qizi, Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna	
Ko'rishda nuqsoni bor shaxslar ijtimoiy integratsiyasining shaxsiylik omillari.....	184
Tohirova Mohigul Umir qizi	
Oliy ta'limda moslashuvchan ta'lim shakllari sharoitida kompetensiyaga asoslangan o'qitish metodikasini raqamli transformatsiya qilish modeli	190
Xojimurodova Muxlisa Fayzulla qizi	
Tayyorlov guruhidagi bolalarning atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatini shakllantirishning innovatsion texnologiyalari	195
Sirojiddinova Nilufar Qodirali qizi	
Bo'laklab integrallash formulasini muammoli ta'lim usulida o'rgatish metodikasi	200
Zaxriddinova Shaxlo Zahiriddin qizi, Arabova Jasmina Oybek qizi	
Maktab matematika kursida trigonometriyani o'qitishda vizuallashtirish va raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy-metodik asoslari.....	205
Turg'unpo'latova Shahnoza Sarvarjon qizi, Adashev Jobir Kadirovich	
Internetdan samarali foydalanishga doir lokus nazoratni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	211
Abduraimova Farida Ilhomovna	
Neyropedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarning o'quv-bilish qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	215
Abdixodirova Go'zal Erali qizi	

Dual ta'lim asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmi: tarkibiy qismlar va baholash mezonlari.....	220
<i>Akmalova Mohinur Zafar qizi</i>	
Fanlararo integratsiya vositasida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarining kreativ-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish.....	224
<i>Asqarova Fayoz Jasur qizi</i>	
Ingliz tilini o'qitishda yozish ko'nikmalarini rivojlantirishning sun'iy intellekt imkoniyatlari asosidagi metodik yondashuvlari.....	228
<i>Axmedova Sarvinov Hikmatovna</i>	
O'smir yoshidagi qizlarning xulqi og'ishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar.....	232
<i>Erkinjonova Raximaxon Baxtiyor qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	237
<i>Jabborova Ro'za O'rinbayevna</i>	
Ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy faoliyatida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish.....	244
<i>Mahamatnabiyeva Barno Abduqodir qizi</i>	
O'zbekistonda sog'lom turmush tarzini ta'minlovchi ustuvor yo'nalishlar.....	250
<i>Sadikova Asila Baxtiyor qizi</i>	
Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'lim muhitiga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari va metodikasi.....	255
<i>Najimova Muxabbat Teshaboyevna</i>	
12–14 yoshli futbolchilarning jismoniy va psixologik holatini rivojlantirishda musobaqaoldi emotsional tayyorgarlikning ahamiyati.....	259
<i>Nazarov Rustam Nurali o'g'li</i>	
Darslarni tashkil etish mexanizmlarini takomillashtirish.....	263
<i>Shamsiyeva Inobat Qosimjonovna</i>	
Tayyorlov guruhi bolalarini ijodiy hikoya tuzishga o'rgatishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	268
<i>Egamberdiyeva Muqaddas Gupronqul qizi</i>	
Texnika oliy ta'lim tashkilotlarida obyektga yo'naltirilgan dasturlash fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	273
<i>Xodiyeva Shohsanam Baxtiyor qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda kreativ pedagogik muhitni tashkil etish orqali bolalarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish.....	280
<i>Kadirova Dildora Nadjatbekovna</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilarning huquqiy madaniyatini shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari.....	285
<i>Xamidova Malikaxon Oktamovna</i>	
Pedagogik improvizatsiya orqali nostandart ta'limiy vaziyatlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	291
<i>Yuldashev Azamatjon G'ayratbek o'g'li</i>	
Talabalarda akademik mobillikni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari.....	297
<i>Shermanova Diyora Shakarboyevna</i>	
Maktabgacha ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish: pedagogik imkoniyatlar va ehtimoliy xavflar.....	301
<i>Abdullayeva Sarvinov Ulug'bek qizi</i>	
Mustaqil ta'limni tashkil qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish mazmuni.....	306
<i>Mamurova Dilfuza Islomovna</i>	
Maktabgacha ta'limda bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari.....	310
<i>Rustamova Mavluda Erkinovna, Sharafutdinova Durdona Akmelevna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning o'zini o'zi boshqarish qobiliyati.....	314
<i>Xamdamova Gulhayo Xoshimovna</i>	

Национально-ориентированная методика обучения русской грамматике учащихся-билинггов в условиях Узбекистана	318
Кадирова Зарина Фархатовна	
Взаимосвязь лингвистических знаний и педагогических технологий в обучении русскому языку иностранных студентов	326
Яллабоева Зарина Бобохон кизи	
Alyuminiy mavzusini o'qitishda interfaol metodlarning ahamiyati	330
Abdisattarova Elmira Abdijamilovna, Bazarbaeva Aysanem Baxadir qizi	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (K. Otaniyozov ijodi misolida)	333
Ruzmetov Xayitboy Kaxramonovich	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar asosida o'quvchilarning ijodiy (kreativ) qobiliyatlarini rivojlantirish.....	337
Sharipova Zarnigor Zarif qizi	
Kasbiy ta'lim muassasalari rahbar xodimlarining boshqaruv va marketing kompetensiyalarini bevosita faoliyat jarayonida takomillashtirish metodikasi	342
Tursunova Shoxista Hayitboyevna	
Kasbiy ta'limda xalqaro ta'lim dasturlarini joriy etishning pedagogik va boshqaruv mexanizmlari	346
Urazbaeva Aziza Uktamovna	
Informatika darslarida yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetentligini rivojlantirish metodikasi	351
Xo'jamberdiyeva Dilfuza Ikramovna	
"Kompetensiya" va "kompetentlik" tushunchalarining pedagogik mohiyati va ularning klassifikatsion xususiyatlari.....	354
Ergasheva Fazilat	
Shaxs, oila munosabatlarida rashkning jinsiy tafovutlanishi.....	359
Ummatova Sitora Shavkatulloyevna	
Fransuz va o'zbek tillaridagi fe'llarning monosemantik va polisemantik ifodalanishi	364
Bekmetova Munisa Karimbayevna	
Ilmiy-texnik atamalarni izohlashda kontekstning o'ri.....	370
Ruziyeva Gulnoz Temirqulovna	
Raqamlashtirish sharoitida adabiyot o'qitishni takomillashtirish bo'yicha metodik tavsiyalar	374
Oymatova Nilufar Mirjamolovna	
Maktabgacha ta'limda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni erta aniqlash va korreksion-rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	377
Eshmaxmadova Aziza Xusniddinovna	
Refleksiv texnologiyalar vositasida akademik halollikni rivojlantirishning pedagogik tizimi va metodikasi	382
Obbosova Mukhtasarkhon Bakirali qizi	
O'zbek va turk tillarida ko'z/göz somatik leksemalarining semantik xususiyatlari va elektron lug'atda modellashtirish	386
Feruza Rahmatova, Rahmatova Feruza	
Bo'lajak tarbiyachilarning persepsiv kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	392
Murodova Farangis G'anisherovna	
Andragogik yondashuv asosida xotin-qizlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish.....	399
Suyunova Oysanam Orif qizi	
Zamonaviy yoshlarning psixik rivojlanishida ijtimoiy tarmoqlarning ahamiyati	403
Asila Akbaraliyeva Tojiddinovna, Nazarova Sevinch	
Методика формирования цифровой педагогической компетентности будущих педагогов в проектировании воспитательной деятельности обучающихся	407
Г. Н. Бердыханова	
Developing Professional Vocabulary of Music Students in English Through Context-Based Learning.....	413
Akbarova Moxichexra Rifatillayevna	

Imkoniyati cheklangan yosh nayza ulotqiruvchilarning kuch kobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	419
Baxshullayeva Maloxat Baxtiyor qizi	
Tibbiyot xodimlarida kasbiy stressni erta aniqlashning klinik-psixologik mexanizmlari va psixoprofilaktika modelini takomillashtirish	424
Egamov Egamberdi Azimjon o'g'li	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari...	428
Karimov Inoyat Allamovich	
Raqamli ta'lim jarayonida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati	435
Komilova Zulxumor Xokimovna	
Oliy ta'limda hunarmandchilik va sun'iy intellekt texnologiyalari integratsiyasi asosida kreativ ta'lim muhitini shakllantirishning pedagogik asoslari.....	440
Mukumova Feruza Xudoyqulovna	
O'quvchilarda formativ baholash sharoitida cholg'u ijrochilikka oid kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishning shakl, metod va vositalari	445
Nazarova Sabrina Allaberdi qizi	
Masofaviy ta'lim texnologiyalari va LMS (Learning Management System) tushunchasi: Moodle, Google Classroom	451
Rabbimova Munisxon Mustafoyevna	
Muhandislik ta'limida abstrakt tafakkurni rivojlantirish muammosi va grafik dasturlash muhitlarining xorijiy tajribasi tahlili.....	456
Umarova Benazir Botirjon qizi	
Kombinatorik masalalarni algoritmlashtirishga o'rgatishda sun'iy intellekt asosidagi qo'llab-quvvatlash modeli: o'zbek manbalari tahlili va modelni asoslash	460
Valijonov Sarvarbek G'ofurjon o'g'li	
Oilaviy hayotning turli bosqichlarida kasbiy stress va emotsional regulyatsiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning nazariy-psixologik asoslari.....	464
Yarashova Sitara Yermamatovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda ilmiy-tadqiqotchilik tafakkurini rivojlantirishning pedagogik modelini takomillashtirish	470
Atabayeva Muxlisa Erkin qizi	
Oliy ta'lim talabalarida matematik muammolarni tadqiqiy tahlil qilish asosida ilmiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik-nazariy asoslari	474
Qayumova Barno Abdishukurovna	

PEDAGOGIK IMPROVIZATSIYA ORQALI NOSTANDART TA'LIMiy VAZIYATLARNI BOSHQARISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Yuldashev Azamatjon G'ayratbek o'g'li

Qibray tumani 48-umumta'lim maktabi
o'quv va tarbiya ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik improvizatsiya orqali nostandart ta'limiy vaziyatlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi nazariy-metodik jihatdan yoritiladi. Pedagogik improvizatsiya o'qituvchining kutilmagan vaziyatni anglash, ta'lim maqsadiga muvofiq tezkor qaror qabul qilish va pedagogik harakatlarini sharoitga moslashtirish qobiliyati sifatida talqin qilinadi. O'quvchilarning kutilmagan savollari, topshiriqni tushinishdagi qiyinchiliklar, mashg'ulot rejasining o'zgarishi va muloqotdagi kelishmovchiliklar nostandart ta'limiy vaziyatlarning namunalari sifatida ko'rib chiqiladi. Vaziyatli topshiriqlar, rolli mashqlar, mikrodarslar, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va refleksiv tahlilning mazkur ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatlari tavsiflanadi. Taklif etilayotgan metodika vaziyatni aniqlash, uning sabablarini baholash, harakat variantlarini tanlash, qarorni amalga oshirish va natijani tahlil qilish bosqichlarining izchilligiga asoslanadi. Improvizatsion faoliyatda pedagogik maqsadni saqlash, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish va hurmatga asoslangan muloqotni ta'minlash muhim shartlar sifatida belgilanadi. Vaziyatni anglash, qarorni asoslash, moslashuvchanlik va refleksiv baholash mezonlari sifatida taklif etiladi. Maqola bo'lajak hamda amaliyotchi pedagoglarni kutilmagan ta'limiy holatlarda asoslangan va mas'uliyatli harakat qilishga tayyorlash uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik improvizatsiya, nostandart ta'limiy vaziyat, pedagogik qaror, moslashuvchanlik, vaziyatli topshiriqlar, rolli mashqlar, mikrodars, refleksiv tahlil, pedagogik muloqot, kasbiy tayyorgarlik.

Abstract: This article presents a methodology for developing skills in managing nonstandard educational situations through pedagogical improvisation from theoretical and methodological perspectives. Pedagogical improvisation is understood as a teacher's ability to interpret an unexpected situation, make timely decisions aligned with educational objectives, and adapt pedagogical actions to changing conditions. Unexpected student questions, difficulties in understanding tasks, changes to lesson plans, and disagreements in communication are considered examples of nonstandard educational situations. The article describes the potential of scenario-based tasks, role-playing exercises, microteaching, the development of alternative solutions, and reflective analysis for developing these skills. The proposed methodology follows a sequence of identifying the situation, assessing its causes, selecting possible actions, implementing a decision, and analyzing the outcome. Maintaining the pedagogical objective, considering students' individual characteristics, and ensuring respectful communication are identified as essential conditions for improvisational practice. Understanding the situation, justifying decisions, flexibility, and reflection are proposed as assessment criteria. The article aims to develop methodological recommendations for preparing prospective and practicing teachers to act thoughtfully and responsibly in unexpected educational situations.

Key words: pedagogical improvisation, nonstandard educational situation, pedagogical decision, flexibility, scenario-based tasks, role-playing exercises, microteaching, reflective analysis, pedagogical communication, professional preparation.

Аннотация: В статье раскрывается методика развития навыков управления нестандартными образовательными ситуациями посредством педагогической импровизации с теоретической и методической точек зрения. Педагогическая импровизация рассматривается как способность учителя осмысливать неожиданную ситуацию, оперативно принимать решения в соответствии с образовательной целью и адаптировать педагогические действия к изменившимся условиям. Неожиданные вопросы учащихся, трудности в понимании задания, изменения плана занятия и разногласия в общении рассматриваются как примеры нестандартных образовательных ситуаций. Описываются возможности ситуационных заданий, ролевых упражнений, микроуроков, разработки альтернативных решений и рефлексивного анализа для развития данных навыков. Предлагаемая методика основывается на последовательности этапов выявления ситуации, оценки её причин, выбора вариантов действий, реализации решения и анализа результата. Сохранение педагогической цели, учёт индивидуальных особенностей учащихся и обеспечение общения на основе уважения определяются как важные условия импровизационной деятельности. В качестве критериев оценки предлагаются понимание ситуации, обоснование решения, гибкость и рефлексия. Статья направлена на разработку методических рекомендаций по подготовке будущих и практикующих педагогов к обоснованным и ответственным действиям в неожиданных образовательных ситуациях.

Ключевые слова: педагогическая импровизация, нестандартная образовательная ситуация, педагогическое решение, гибкость, ситуационные задания, ролевые упражнения, микроурок, рефлексивный анализ, педагогическое общение, профессиональная подготовка.

KIRISH

Ta'lim jarayoni oldindan belgilangan maqsad va reja asosida tashkil etilsa ham, uning barcha holatlarini avvaldan to'liq bashorat qilish qiyin. O'quvchilarning kutilmagan savollari, topshiriqni turlicha tushunishi, mashg'ulot sur'atining o'zgarishi yoki muloqotdagi kelishmovchiliklar o'qituvchidan vaziyatga mos harakat qilishni talab etadi. Bunday holatlarda pedagogning kasbiy tayyorgarligi mavjud bilimlarni esga tushirish bilan-gina cheklanmaydi. U vaziyatni anglash, sabablarni aniqlash va ta'lim maqsadini saqlagan holda asoslangan qaror qabul qilishda namoyon bo'ladi.

Pedagogik improvizatsiya kutilmagan sharoitda pedagogik harakatlarni moslashtirish bilan bog'liq kasbiy faoliyat sifatida tushuniladi. Unda tezkorlik bilan birga, maqsadga muvofiqlik, mas'uliyat va o'quvchining individual xususiyatlariga e'tibor muhimdir. Improvizatsion qaror dars mazmunini tushuntirish usulini o'zgartirish, qo'shimcha misol keltirish, topshiriqni qayta ifodalash yoki muloqot tartibini moslashtirish orqali amalga oshirilishi mumkin. Ushbu harakatlarning pedagogik qiymati vaziyatga javob berishi va o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlashi bilan belgilanadi.

Nostandart ta'limiy vaziyatlar doimo salbiy hodisa sifatida baholanmasligi kerak. Kutilmagan savol o'quvchining qiziqishini, noodatiy javob esa uning fikrlash yo'lini ko'rsatishi mumkin. Shu sababli pedagog vaziyatni faqat tartibni tiklash nuqtayi nazaridan emas, uning ta'limiy imkoniyatlarini anglash orqali ham ko'rib chiqishi lozim. Biroq sabablarni yetarlicha tushunmasdan qabul qilingan shoshilinch qaror o'quvchilarning ishtirokini cheklashi yoki mashg'ulot maqsadidan uzoqlashtirishi mumkin. Bu holat improvizatsion ko'nikmalarni maqsadli rivojlantirish zaruratini belgilaydi.

Pedagoglarni tayyorlashda rejalashtirilgan darsni olib borish bilan birga, reja o'zgargan sharoitda harakat qilishga ham e'tibor berish zarur. Vaziyatli topshiriqlar, rolli mashqlar va mikrodarslar kutilmagan holatlarni muhokama qilish hamda muqobil yechimlarni sinab ko'rish uchun imkoniyat yaratadi. Refleksiv tahlil esa tanlangan harakatning sabablarini va ehtimoliy oqibatlarini anglashga yordam beradi. Bunday mashg'ulotlarda tayyor javobni takrorlashdan ko'ra, vaziyatga mos yechimni asoslash ko'nikmasi muhim ahamiyat kasb etadi ^[1].

Mazkur maqolaning maqsadi pedagogik improvizatsiya orqali nostandart ta'limiy vaziyatlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini nazariy jihatdan yoritishdan iborat. Bunda vaziyatni aniqlash, uning sabablarini baholash, harakat variantlarini tanlash, qarorni amalga oshirish va natijani tahlil qilish bosqichlari o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqiladi. Shuningdek, pedagogik maqsadni saqlash, hurmatga asoslangan muloqot va individual xususiyatlarni hisobga olish metodikaning asosiy shartlari sifatida belgilanadi.

Taklif etilayotgan yondashuv bo'lajak va amaliyotchi o'qituvchilarning moslashuvchanligini rivojlantirish, qarorlarini asoslash va kasbiy tajribasini tahlil qilishga xizmat qiladi. Ko'nikmalarni baholashda javob tezligi bilan birga, vaziyatni tushunish sifati va tanlangan harakatning pedagogik maqsadga muvofiqligi hisobga olinishi nazarda tutiladi. Bu keyingi amaliy tadqiqotlarga metodik asos yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagogik improvizatsiyaga oid adabiyotlarda o'qituvchining o'zgaruvchan ta'limiy sharoitga moslashishi, ijodiy qaror qabul qilishi va o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi asosiy masalalar sifatida yoritiladi. Kasimova pedagogik improvizatsiyaning bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi ijodiy faoliyatidagi o'rnini ko'rsatadi. Sherqulova hamda Qoldibekova ishlari improvizatsiyaning bo'lajak pedagoglar kreativligini rivojlantirish bilan bog'laydi. Mirzaqulova maqolasi hodisaning xususiyatlarini anglashga xizmat qiladi ^[2-3].

Miraxmedova va Jo'rayeva improvizatsiyani kasbiy faoliyatdagi ijodiy kompetensiya sifatida talqin etadi. Miraxmedovaning maqolalarida talabalarni improvizatsion muhitga yo'naltirish hamda improvizatsiyaning kasbiy tayyorgarlikdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Ushbu yo'nalish o'qituvchining vaziyatga mos harakatini bilim, tajriba va ijodiy fikrlash uyg'unligida tushuntirish imkonini beradi ^[4-5].

Ergashevaning maqolalari improvizatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar, pedagogik strategiyalar, oliy ta'limdagi tashkiliy yondashuvlar va xorijiy tajribalarni qamrab oladi. Tarix ta'limiga bag'ishlangan ishi esa improvizatsiyaning fan doirasidagi qo'llanishini muhokama qiladi. Bu manbalar nostandart vaziyatlarni boshqarish metodikasini fan mazmuni va pedagogik tayyorgarlik bilan bog'lash uchun ahamiyatlidir ^[6-7].

Xurramova, Xamroyeva hamda Yuldasheva tadqiqotlari refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish masalasiga bag'ishlangan. Ular asosida improvizatsion qarordan keyingi tahlilni metodikaning zarur tarkibiy qismi sifatida ko'rish mumkin. Begmatovanning mikroo'qitishga oid maqolasi qisqa mashg'ulotlardan foydalanish uchun metodik yo'nalish beradi. Ashurova va Komilova keyslar hamda imitatsion texnologiyalarning didaktik imkoniyatlarini yoritadi. Nabiyeva improvizatsiya mashqlarini ijodiy tafakkur bilan bog'laydi ^[8-9].

Sawyer hamkorlikdagi muhokamani tartibga solingan improvizatsiya sifatida tushuntiradi. Holdhus va hammualliflar improvizatsiyaning ta'limdagi ildizlari hamda qo'llanishlarini tahlil qiladi. Mazkur xorijiy yondashuvlar mahalliy tadqiqotlarni boyitadi ^[10-11].

Adabiyotlarning umumiy tahlili vaziyatli mashqlar, mikroo'qitish, refleksiya va mezonli baholashni birlashtirish zaruratini ko'rsatadi. Biroq taklif etilayotgan metodikaning samaradorligini aniqlash uchun nostandart vaziyatlarning murakkabligi, qarorning asoslanganligi va pedagogik muloqot sifati bo'yicha empirik tekshiruv talab etiladi. Bunda mashqlar natijalarini takroriy kuzatish va talabalarning qarorlarini tahlil qilish muhimdir ^[12-13].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqola nazariy-metodik yo'nalishda tayyorlanib, pedagogik improvizatsiya orqali nostandart ta'limiy vaziyatlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish usullarini tizimlashtirishga qaratiladi. Metodik asos sifatida tushunchalar tahlili, qiyosiy tahlil, pedagogik modellashtirish va vaziyatli mashqlarni loyihalash qo'llanadi. Ushbu usullar improvizatsion faoliyatning tarkibiy jihatlarini aniqlash, mashg'ulot shakllarini tanlash hamda baholash mezonlarini belgilashga xizmat qiladi. Empirik tajriba o'tkazilgani yoki ko'nikmalarning statistik o'sishi aniqlangani haqida da'vo qilinmaydi ^[14].

Tushunchalar tahlilida pedagogik improvizatsiya vaziyatni anglash, qaror tanlash, harakatni moslashtirish va refleksiya bilan bog'liq faoliyat sifatida ko'rib chiqiladi. Nostandart vaziyatning belgilari sifatida rejalashtirilgan jarayondan og'ish, mavjud yo'riqnomaning yetarli bo'lmasligi va qo'shimcha pedagogik qarorga ehtiyoj ajratiladi. Tahlilda vaziyatning kuzatiladigan belgisi bilan uning taxminiy sababi farqlanadi. Masalan, o'quvchining topshiriqni bajarmasligi uning mazmunni tushunmaganini avtomatik ravishda anglatmaydi ^[15].

Qiyosiy tahlil vaziyatli topshiriqlar, rolli mashqlar, mikrodarslar va refleksiv suhbatlarning imkoniyatlarini solishtirish uchun qo'llanadi. Solishtirish mezonlariga vaziyatning murakkabligi, qaror qabul qilish uchun berilgan vaqt, muqobil yechimlarni ishlab chiqish imkoniyati va qayta aloqa shakli kiritiladi. Mashqlar soddadan murakkabga o'tish tamoyili asosida rejalashtiriladi. Dastlab bitta kutilmagan omil, keyingi mashg'ulotlarda esa bir nechta o'zgaruvchi shart bilan ishlash nazarda tutiladi.

Vaziyatli mashqlarni loyihalashda kutilmagan savol, noto'g'ri tushunilgan yo'riqnoma, vaqtning qisqarishi va guruhdagi kelishmovchilik kabi holatlar tanlanadi. Ishtirokchilarga vaziyatni aniqlashtirish, kamida ikkita harakat variantini taklif etish va tanlovini pedagogik maqsad bilan bog'lab asoslash vazifasi beriladi. Rolli mashqlarda o'qituvchi, o'quvchi va kuzatuvchi vazifalari almashib bajarilishi ko'zda tutiladi. Kuzatuvchi shaxsni baholamasdan, qaror va muloqotning kuzatiladigan xususiyatlarini qayd etadi.

Mikrodarslar qisqa mashg'ulot davomida rejalashtirilgan tushuntirishga kutilmagan shart kiritish orqali loyihalanadi. Shartning mazmuni kasbiy vazifaga mos bo'lishi, ishtirokchini kamsitmasligi va baholash mezonlari oldindan tushuntirilishi lozim. Mashqdan keyingi refleksiyada vaziyat qanday anglangani, qaror nima uchun tanlangani va boshqa yechimlar qanday oqibatlarga olib kelishi mumkinligi muhokama qilinadi. Zarur hollarda mashq qayta bajarilib, takomillashtirilgan harakat sinab ko'riladi ^[16].

Baholash mezonlari vaziyatni tushunish, qarorning asoslanganligi, maqsadni saqlash, moslashuvchanlik va hurmatli muloqot bilan belgilanadi. Javob tezligi alohida qayd etilib, qaror sifati bilan tenglashtirilmaydi. Taklif etilgan metodikaning amaliy samaradorligi keyingi empirik tadqiqotlarda tekshirilishi zarur. Bunday tekshiruvlarda ishtirokchilarning dastlabki tayyorgarligi, mashqlar murakkabligi va pedagogik qayta aloqa sharoitlari hisobga olinishi kerak. Bir xil mezonlardan foydalanish individual rivojlanishni muntazam kuzatishga yordam beradi. Natijalarni talqin qilishda mashqdagi muvaffaqiyat bilan haqiqiy darsdagi barqaror ko'nikma o'rtasidagi farqqa alohida e'tibor qaratilishi muhimdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nazariy tahlil asosida pedagogik improvizatsiya orqali nostandart ta'limiy vaziyatlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishning bosqichli metodik modeli taklif etildi. Model vaziyatni aniqlash, sabablarni baholash, harakat variantlarini tanlash, qarorni amalga oshirish va natijani tahlil qilishni birlashtiradi. Ushbu bosqichlar mashqlarni loyihalash uchun yo'nalish sifatida belgilandi. Amaliy faoliyatda ular o'zaro almashishi yoki qisqa vaqt ichida birgalikda kechishi mumkin. Natijalar nazariy umumlashtirish bo'lib, tajribada aniqlangan samaradorlik ko'rsatkichlarini ifodalamaydi.

Vaziyatni aniqlash bosqichida kuzatiladigan holatni taxminiy sababdan ajratish muhim ko'nikma sifatida belgilandi. Masalan, o'quvchining javob bermasligi bilim yetishmasligi, yo'riqnomani tushunmaslik yoki fikrini ifodalashdagi qiyinchilik bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shu sababli aniqlashtiruvchi savol berish va qisqa kuzatuv orqali qo'shimcha ma'lumot olish tavsiya etildi. Bunday harakat shoshilinch baholashni kamaytirish va keyingi qarorni asoslash uchun imkoniyat yaratadi ^[17].

Sabablarni baholash bosqichi vaziyatning ta'lim maqsadiga ta'sirini tushunish bilan bog'landi. Harakat variantlarini tanlashda tushuntirish usulini o'zgartirish, boshqa misol keltirish, topshiriqni qismlarga ajratish yoki muloqot tartibini moslashtirish kabi yechimlar ko'rib chiqildi. Variantlar maqsadga muvofiqlik, vaqt, o'quvchilarning ehtiyojlari va ehtimoliy oqibatlar asosida solishtirilishi nazarda tutildi. Tanlangan yechimning sababi tushuntirilishi qarorning asoslanganligini ko'rsatuvchi belgi sifatida ajratildi.

Qarorni amalga oshirish bosqichida qisqa va tushunarli yo'riqnoma, hurmatli muloqot hamda o'quvchilar javobiga qarab harakatni qayta moslashtirish imkoniyati belgilandi. Pedagogik improvizatsiya dastlabki qarorga qat'iy yopishib olishni emas, uning natijasini kuzatishni talab etishi ko'rsatildi. Agar tanlangan usul qiyinchilikni kamaytirmasa, muqobil yechimga o'tish metodikaning muhim elementi sifatida tavsiflandi. Bunda ta'lim maqsadining saqlanishi asosiy yo'nalish bo'lib qoladi ^[18].

Mashg'ulot shakllari o'rtaidagi metodik bog'lanish ham tizimlashtirildi. Vaziyatli topshiriqlar muammoni anglash va variantlarni asoslashga, rolli mashqlar muloqotni sinab ko'rishga, mikrodarslar esa qarorni faoliyatda amalga oshirishga yo'naltirildi. Refleksiv tahlil ushbu shakllarni bog'lovchi vosita sifatida belgilandi. Mashqni qayta bajarish dastlabki harakat bilan takomillashtirilgan yechimni solishtirish uchun tavsiya etildi. Murakkablikni bosqichma-bosqich oshirish bir nechta kutilmagan shartni hisobga olishga tayyorlash imkoniyati sifatida ko'rib chiqildi.

Baholash uchun vaziyatni anglash, qarorni asoslash, moslashuvchanlik, pedagogik maqsadni saqlash va hurmatli muloqot mezonlari taklif etildi. Refleksiyada ishtirokchining o'z qarori chegaralarini tan olishi ham e'tiborga olinishi belgilandi. Javob tezligi yordamchi ko'rsatkich sifatida ajratildi. Ushbu mezonlar bo'lajak va amaliyotchi pedagoglarning individual rivojlanishini kuzatish uchun nazariy asos yaratadi. Ularning ishonchiligi hamda metodikaning dars sharoitidagi samaradorligini aniqlash uchun takroriy kuzatuvlar, qarorlar tahlili va turli murakkablikdagi vaziyatlar bilan empirik tekshiruvlar zarur ^[19].

Pedagogik improvizatsiya orqali nostandart ta'limiy vaziyatlarni boshqarishga doir metodik model o'qituvchining tezkor harakatini pedagogik maqsad bilan bog'lashga yo'naltirilgan. Bunda improvizatsiyani faqat topqir javob yoki noodatiy usul bilan tenglashtirish yetarli emas. Qarorning qiymati uning vaziyatni tushunishga asoslanishi, o'quvchilar ehtiyojlarini hisobga olishi va o'rganish jarayonini davom ettirishga yordam berishi orqali baholanishi lozim. Shu jihatdan moslashuvchanlik bilan kasbiy mas'uliyat o'zaro bog'liq ko'nikmalar sifatida ko'rib chiqiladi ^[20].

Taklif etilgan bosqichlar mashg'ulotlarni loyihalash uchun qulay yo'nalish beradi. Biroq haqiqiy darsda vaziyatni aniqlash, sababni baholash va qaror tanlash har doim alohida ketma-ketlikda kechmaydi. O'qituvchi harakat davomida yangi ma'lumot olishi va avvalgi qarorini o'zgartirishi mumkin. Shuning uchun model qat'iy algoritm sifatida qo'llansa, improvizatsiyaning moslashuvchan mohiyati cheklanishi ehtimoli mavjud. Bosqichlardan fikrlashni tartibga soluvchi va keyingi refleksiyani yo'naltiruvchi tayanch sifatida foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Vaziyatli topshiriqlar muqobil yechimlarni ishlab chiqishga imkon beradi, ammo yozma tahlilda muvaffaqiyatli qaror taklif etish uni amalda bajarish bilan bir xil emas. Rolli mashqlar va mikrodarslar ushbu farqni hisobga olishga yordam beradi. Ularda muloqot ohangi, yo'riqnomaning tushunariligi va o'quvchi javobiga munosabat kabi jihatlar kuzatiladi. Mashqdagi sharoit haqiqiy sinf murakkabligini to'liq aks ettirmagani uchun ko'nikmaning amaliyotga ko'chirilishini alohida o'rganish zarur.

Mashqlarni murakkablashtirishda ishtirokchining dastlabki tayyorgarligi hisobga olinishi kerak. Bir vaqtning o'zida ko'plab kutilmagan shartlar berilishi qarorni asoslash o'rniga shoshilinch harakatni rag'batlantirishi mumkin. Dastlab sodda vaziyatlarda sabablarni aniqlash va variantlarni solishtirish, keyinchalik vaqt cheklovi hamda qo'shimcha shartlarni kiritish tavsiya etiladi. Bunda qayta aloqa xatoni shaxsiy kamchilik sifatida baholashga emas, harakatning takomillashtiriladigan jihatlarini ko'rsatishga qaratilishi lozim.

Refleksiv tahlil ishtirokchining qarorini tushuntirishi bilan cheklanmasligi muhimdir. U dastlabki taxminining to'g'riligini, tanlangan usulning chegaralarini va boshqa yechimlarning ehtimoliy oqibatlarini ham ko'rib chiqishi kerak. Mashqni qayta bajarish ushbu mulohazalarni amaliy harakatga aylantirishga imkon beradi. Biroq takrorlash avvalgi javobni yodlashga aylansa, yangi vaziyatga moslashish imkoniyati yetarlicha rivojlanmasligi mumkin.

Metodikaning nazariy xususiyati uning samaradorligi haqida qat'iy hukm chiqarishni cheklaydi. Keyingi tadqiqotlarda javob tezligi, qaror sifati va hurmatli muloqotni alohida baholash zarur. Shuningdek, bir martalik mashq natijasini barqaror kasbiy ko'nikma sifatida talqin qilishdan saqlanish lozim. Turli vaziyatlarda takroriy kuzatuvlar, ishtirokchining izohlari va amaliy darsdagi harakatlarni birgalikda tahlil qilish metodikaning imkoniyatlarini aniqlashtirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuv individual rivojlanish bilan mashq sharoitlarining ta'sirini farqlash uchun ham muhim asos yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Pedagogik improvizatsiya orqali nostandart ta'limiy vaziyatlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish pedagogning vaziyatni anglash, asoslangan qaror tanlash va harakatini o'zgarayotgan sharoitga moslashtirishini qo'llab-quvvatlovchi metodik jarayondir. Uning mazmuni tezkor javob berish bilan cheklanmaydi. Pedagogik maqsadni saqlash, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish va hurmatli muloqotni ta'minlash improvizatsion faoliyatning muhim shartlari hisoblanadi. Shu sababli kasbiy tayyorgarlikda qarorning tezligi bilan birga, uning mazmuni va ehtimoliy oqibatlariga ham e'tibor qaratilishi zarur.

Taklif etilgan metodik model vaziyatni aniqlash, sabablarni baholash, harakat variantlarini tanlash, qarorni amalga oshirish va natijani tahlil qilish bosqichlarini birlashtiradi. Ushbu bosqichlar mashg'ulotlarni loyihalash va pedagogik harakatlarni muhokama qilish uchun tayanch bo'lib xizmat qiladi. Amaliy darsda ular qat'iy ketma-ketlikda kechmasligi mumkin. O'qituvchining yangi ma'lumotga qarab dastlabki taxminini yoki harakatini o'zgartirishi modelning moslashuvchan tarzda qo'llanishini talab etadi.

Vaziyatli topshiriqlar, rolli mashqlar va mikrodarslarni o'zaro bog'liq holda tashkil etish tavsiya qilinadi. Vaziyatli topshiriqlar muammoni tushunish va muqobil yechimlarni asoslashga, rolli mashqlar muloqotni sinab ko'rishga, mikrodarslar esa tanlangan qarorni faoliyatda amalga oshirishga yo'naltirilishi lozim. Mashqlar murakkabligi ishtirokchining tayyorgarligiga mos ravishda oshirilishi kerak. Dastlab bitta kutilmagan omil bilan ishlash, keyinchalik vaqt cheklovi va bir nechta o'zgaruvchi shartlarni kiritish maqsadga muvofiqdir.

Refleksiv tahlil mashg'ulotlarning ajralmas tarkibiy qismi sifatida tashkil etilishi zarur. Ishtirokchi o'z qarorining sabablarini tushuntirishi, uning chegaralarini aniqlashi va boshqa yechimlarning ehtimoliy oqibatlarini ko'rib chiqishi kerak. Mashqni qayta bajarish takomillashtirilgan harakatni sinashga imkon beradi. Bunda vaziyatning ayrim shartlarini o'zgartirish avvalgi javobni takrorlashdan ko'ra, yangi holatga moslashishni mashq qilishga xizmat qilishi mumkin.

Baholashda vaziyatni tushunish, qarorning asoslanganligi, moslashuvchanlik, maqsadni saqlash va hurmatli muloqot mezonlaridan foydalanish taklif etiladi. Kuzatuv va qayta aloqa ishtirokchining shaxsini baholashga emas, pedagogik harakatning takomillashtiriladigan jihatlarini aniqlashga qaratilishi lozim. Individual rivojlanishni kuzatish uchun turli vaziyatlarda bir xil mezonlardan foydalanish muhimdir. Javob tezligi qaror sifatini to'liq ifodalovchi ko'rsatkich sifatida qabul qilinmasligi kerak.

Metodikaning nazariy xususiyati uning amaliy samaradorligini keyingi empirik tadqiqotlarda tekshirishni talab etadi. Bunday tadqiqotlarda mashq natijalari bilan haqiqiy darsdagi harakatlar o'rtasidagi bog'liqlik, ko'nikmalarining barqarorligi va yangi vaziyatlarga ko'chirilishi o'rganilishi zarur. Ishtirokchilarning dastlabki tajribasi, mashqlar murakkabligi va qayta aloqa sharoitlarini hisobga olish natijalarni asosli talqin qilishga yordam beradi. Shu asosda bo'lajak hamda amaliyotchi pedagoglarning nostandart ta'limiy vaziyatlarda mas'uliyatli va moslashuvchan harakat qilishiga xizmat qiluvchi tayyorgarlik mazmunini takomillashtirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kasimova O. A. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy faoliyati jarayonida pedagogik improvizatsiyaning o'rni // Qo'qon universiteti xabarnomasi. 2023. 1(1). B. 100-102.
2. Ergasheva M. G'. Pedagogik improvizatsiya asosida talabalar o'quv faoliyatini rivojlantirishning pedagogik strategiyalari // Maktabgacha va maktab ta'limi. 2025. 12-son. B. 852-856.
3. Miraxmedova D. N., Jo'rayeva G. I. Kasbiy faoliyatda pedagogik improvizatsiya ijodiy kompetensiya sifatida // Maktabgacha va maktab ta'limi. 2026. 4(4).
4. Sherqulova Sh. Bo'lajak o'qituvchilar kreativligini rivojlantirishda pedagogik improvizatsiyani qo'llashning zarurligi // Multidisciplinary Journal: Fundamental Research Scientific Journal. 2025. 1(4). B. 14-21.
5. Mirzaqulova N. Педагогик импровизациянинг муҳим хусусиятлари // Multidisciplinary Journal: Fundamental Research Scientific Journal. 2025. 1(4). B. 22-28.

6. Ergasheva M. G'. O'qituvchi faoliyatida pedagogik improvizatsiya imkoniyatlaridan foydalanish yuzasidan xorijiy tajribalar tadqiqi // Fergana Methodical School. 2026. 3-son. B. 195-199.
7. Miraxmedova D. N. Talabalarni improvizatsion muhitda ishlashga yo'naltirish // Universal xalqaro ilmiy jurnal. 2026. 3(3.1). B. 1270-1272.
8. Qoldibekova A. S. Talabalarда креативлиқни ривожлантиришда педагогик импровизацияни қўллашнинг ўзига хос хусусиятлари // Modern Science and Research. 2024. 3(12). B. 417-425.
9. Ergasheva M. G'. Talabalar o'quv faoliyatini pedagogik improvizatsiya asosida rivojlantiruvchi omillar // Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya. 2025. 4(14). B. 45-48.
10. Miraxmedova D. N. Pedagogik faoliyatda improvizatsiyaning kasbiy-ijodiy kompetensiya sifatidagi ahamiyati // Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations. 2026. 5(5). B. 704-711.
11. Xurramova M. B. Bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik mahoratini oshirish jarayonida refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish shartlari // Mu'allim ham uzliksiz bilimlendiriw. 2024. 1(6/3). B. 97-103.
12. Xamroyeva N. Sh. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini refleksiv faoliyatga tayyorlashning metodik asoslari // IQRO INDEXING. 2025. 16(1). B. 107-109.
13. Yuldasheva G. O'. Bo'lajak o'qituvchilarda refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish asosida ularda madaniy dunyoqarashni shakllantirish // International Journal of Science and Technology. 2025. 2(2). B. 36-40.
14. Begmatova S. N. Ta'limda mikroo'qitish texnologiyasining innovatsion yondoshuvi va samarali qo'llanilishi // International Journal of Science. 2025. 4(1).
15. Ashurova Sh. M., Komilova X. T. Pedagogik etik kompetentlikni rivojlantirishda keys-stadi (case study) va imitatsion texnologiyalarning didaktik imkoniyatlari // Tadqiqotlar. 2025. 76(2). B. 341-343.
16. Ergasheva M. G'. Pedagogik oliy ta'limda talabalar o'quv faoliyatini tashkil etishda improvizatsiyaning qo'llanilishiga doir munosabatlar // Advances in Science and Education. 2025. 1(3). B. 63-65.
17. Nabiyeva F. Talabalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda improvizatsiya mashqlarining ahamiyati // Oriental Art and Culture. 2026. 7(6). B. 115-123.
18. Ergasheva M. G'. Tarix fanini o'qitishda improvizatsiya nazariyasi va pedagogik kreativlik asoslarini o'rgatish // Universal xalqaro ilmiy jurnal. 2025. 2(10.1). B. 225-230.
19. Sawyer R. K. Creative Teaching: Collaborative Discussion as Disciplined Improvisation // Educational Researcher. 2004. 33(2). P. 12-20.
20. Holdhus K., Høisæter S., Mæland K., Vangsnes V., Engelsen K. S., Espeland M., Espeland Å. Improvisation in Teaching and Education-Roots and Applications // Cogent Education. 2016. 3(1). Article 1204142.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.